

Doc.dr Filip Ejodus⁶⁸⁰
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka

KONTROLA KONVENCIONALNOG NAORUŽANJA NA ZAPADNOM BALKANU⁶⁸¹

Sažetak:

Član 4 Aneksa 1B Dejtonskog sporazuma postavio je temelj pod-regionalnog režima kontrole konvencionalnog naoružanja na Zapadnom Balkanu. Nakon nekoliko meseci pregovaranja, na osnovu ovog člana i po uzoru na Sporazum o konvencionalnim snagama u Evropi (CFE) potpisan je 14. juna 1996. godine Sporazum iz Firence. Tokom proteklih 16 godina ovaj Sporazum je sproveden sa izuzetnim uspehom čineći tako Član 4 Aneksa 1B jednim od najuspešnijih elemenata Dejtonskog sporazuma. Nasuprot tome, Sporazum CFE je zapao u duboku krizu kada je Ruska Federacija suspendovala svoje učešće u decembru 2007. godine. U ovom radu se iznose osnovni principi režima kontrole konvencionalnog naoružanja na Zapadnom Balkanu, objašnjava se njegov izuzetan uspeh i razmatraju aktuelni izazovi.

Ključne reči: kontrola konvencionalnog naoružanja, Zapadni Balkan, Dejtonski sporazum, CFE, Član 4, Sporazum iz Firence

Uvod

Dejtonski mirovni sporazum potpisan 1995. godine uspeo je da okonča rat u Bosni i Hercegovini ali ne i da izgradi funkcionalnu državu. Kako vreme prolazi, Sarajevo i Banja Luka deluju udaljenije, a budućnost federalne države neizvesnije. Sve češće proglašava se “smrt Dejtona”.⁶⁸² Ipak, često se zaboravlja da Dejtonski sporazum nije za cilj imao samo da okonča rat odnosno da izgradi bosansku državu. Tokom prethodnih 17 godina, Aneks 1B ovog sporazuma postao je temelj kontrole konvencionalnog naoružanja pa samim time i regionalne stabilizacije na Zapadnom Balkanu. Strane potpisnice su na osnovu Člana 4 pomenutog aneksa posvećenog “merama za pod-regionalnu kontrolu naoružanja” izgradile

---

⁶⁸⁰ E - mail: filip.ejodus@fpn.bg.ac.rs

⁶⁸¹ Rad je nastao u okviru naučno-istraživačkog projekta Univerziteta u Beogradu – Fakulteta političkih nauka, *Politički identitet Srbije u regionalnom i globalnom kontekstu*, (evidencioni broj: 179076), koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

⁶⁸² McMahon Patrice and Jon Western, “The Death of Dayton“, *Foreign Affairs*, September/October 2009, pp. 69 -83.

jedan od najuspešnijih režima za kontrolu naoružanja u istoriji. Prema Sporazumu iz Firence potpisanom 1996. godine, koji je proistekao iz člana 4 Aneksa 1B Dejtonskog sporazuma, države potpisnice su pod pokroviteljstvom OEBS i po uzoru na Sporazum o konvencionalnim snagama u Evropi (CFE) iz 1990. dogovorile ograničenja u pet kategorija teškog naoružanja kao i sveobuhvatan mehanizam obaveštavanja, provere, i praćenja implementacije. Ograničenja iz Sporazuma su ubrzo postignuta, strane su nastavile da implementiraju obaveze, a trenutno je u toku poslednja faza prenosa vlasništva na države u regionu.

Ipak, Sporazum CFE koji je služio kao model Sporazuma iz Firence, zapao je u ozbiljnu krizu kada je Rusija suspendovala primenu u decembru 2007. godine. Osnovni razlog zbog kojeg je Rusija to učinila jeste činjenica da države članice NATO nisu nikada ratifikovale izmenjeni Sporazum CFE postignut na samitu OEBS održanom u Istanbulu 1999. godine.⁶⁸³ Sa druge strane, zapadne države odbile su da ratifikuju izmenjeni sporazum sve dok Ruska Federacija ne ispuni obavezu koju je preuzela u Istanbulu da se povuče sa teritorija Gruzije i Moldavije.⁶⁸⁴ Pored ovog zvaničnog razloga, opravdano je pretpostaviti da su Moskvu da ovo učini motivisali i planovi američke administracije da razmesti anti-balistički štit u istočnoj Evropi kao i kontinuirano širenje NATO na istok. Nakon godina urušavanja sporazuma CFE, SAD i NATO su prestali da dele informacije sa Rusijom krajem 2011. godine. Time je stvorena paradoksalna situacija da jedini panevropski režim kontrole konvencionalnog naoružanja faktički umre u trenutku kada njegov pod-regionalni izdanak prolazi kroz svoju uspešnu završnicu. Uspeh Sporazuma iz Firence je prošao u velikoj meri neopaženo u široj javnosti koja teško da može i da zamisli da se reči kao što su “uspeh” i “Dejton” mogu naći u istoj rečenici. Ovaj rad ima za cilj da opiše pod-regionalni režim kontrole konvencionalnog naoružanja na Zapadnom Balkanu, objasni njegov dosadašnji uspeh i razmotri izazove sa kojima se on danas suočava.

Sporazum iz Firence: principi i odredbe

---

⁶⁸³ Izmenjeni sporazum CFE je bio prilagođen post-hladnoratovskoj realnosti u kojoj više nije postojao Varšavski pakt.

⁶⁸⁴ Moskva smatra da su “Istanbulske obaveze”, koje jedan od aneksa Finalnog akta CFE iz 1999. godine, pravno neobavezujuće. Videti: Wade Boese, “Russia Unflinching on CFE”, May 2008, http://www.armscontrol.org/act/2008_05/RussiaCFE (pristupljeno 9.decembra 2012.).

Kada se Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ) raspala 1991. godine, na njenom prostoru izniklo je nekoliko zavađenih država posredno ili neposredno u oružanom sukobu. Nakon četiri godine rata u Hrvatskoj i Bosni sukob je okončan kombinacijom vojne intervencije NATO i diplomatskih pregovora koji su rezultirali Dejtonskim sporazumom. Ovaj dokument, koji su u Parizu decembra 1995. godine potpisale sve strane uključene u oružani sukob postavio je ne samo klimave temelje Bosne i Hercegovine već i osnov vojne ravnoteže na Zapadnom Balkanu. Ovo drugo je razrađeno u Aneksu 1B sporazuma pod nazivom “Sporazum o regionalnoj stabilizaciji” u kome su se strane složile da “izbalansirani i stabilni nivoi odbrambenih snaga na najnižem broju saobraznom bezbednosti strana i potrebom da se izbegne trka u naoružavanju u regionu” predstavljaju suštinski element u sprečavanju obnavljanja sukoba (član 1). Sa tim ciljem na umu, u Članu 4 Aneksa 1B strane su se dogovorile da u roku od 30 dana otpočinu pregovore pod pokroviteljstvom OEBS o uspostavljanju pod-regionalnog režima kontrole konvencionalnog naoružanja po ugledu na Sporazum o konvencionalnim snagama u Evropi (CFE).⁶⁸⁵

Usledili su sastanci u Budimpešti, Londonu, Njujorku, Bonu i Beču. Nakon pet meseci pregovora kojima je predsedavao lični predstavnik predsedavajućeg OEBS, norveški diplomata Vigleik Eide, “Sporazum o pod-regionalnoj kontroli naoružanja” je potpisan tokom sastanka Saveta za implementaciju mira u Firenci 14. juna 1996. godine.⁶⁸⁶ Sporazum iz Firence, kako se ovaj sporazum često zove, potpisan je na neodređeno vreme i sadrži preambulu, 15 članova i šest protokola.⁶⁸⁷ Bio je to prvi posleratni sporazum koji je regulisao vojne odnose između država Zapadnog Balkana. Potpisali su ga ministri spoljnih poslova Savezne Republike Jugoslavije (SRJ), Bosne i Hercegovine ali i predstavnici dva entiteta kao i Republike Hrvatske, a svedoci su bile članice kontakt Grupe – Francuska, Nemačka, Rusija, Italija, Ujedinjeno kraljevstvo i SAD. Sporazum iz Firence je imao za cilj uspostavljanje vojne ravnoteže između država potpisnica kroz postepeno i obavezujuće smanjenje

---

⁶⁸⁵ Pored člana 4, Aneks 1B sadrži još dva važna člana. Prvo to je član 2 koji je predvideo uspostavljanje mera za izgradnju poverenja. One su naknadno specifikovane Bečkim dogovorom potpisanim 26. januara 1996. i koji je u potpunosti implementiran 2006. nakon što je Bosna i Hercegovina integrisala svoj sistem odbrane. Drugo, to je član 5 koji je za cilj imao razvoj mehanizma kontrole naoružanja u širem regionu Jugoistočne Evrope. Obavezujući sporazum kojim bi se član 5 sproveo u delo nikada nije potpisan već su samo dogovorene neobavezujuće mere.

⁶⁸⁶ Sporazum je stupio na snagu istog dana.

⁶⁸⁷ To su protokoli o inspekciji; redukciji; podregionalnoj konsultativnoj komisiji; razmeni informacija i notifikaciji; postojećim tipovima naoružanja; i procedurama za reklasifikaciju borbenih aviona.

konvencionalnog naoružanja u regionu. Njime su postavljena ograničenja u pet kategorija konvencionalnog naoružanja kao što su tenkovi, artiljerija (kalibar 75 mm i više), oklopna vozila, borbeni avioni i helikopteri. Sporazum iz Firence se oslanja na odredbe Člana 4 Aneksa 1B Dejtonskog mirovnog sporazuma koji je definisao razmeru od 5:2:2 za vojnu ravnotežu između SRJ, Bosne i Hercegovine i Hrvatske.⁶⁸⁸ Strane su se dogovorile o smanjenju svog konvencionalnog naoružanja na nivo procenta od “osnovnog nivoa” koji je definisan kao “efektivi Savezne Republike Jugoslavije” iz 1996. godine. SRJ je morala smanjiti svoje konvencionalno naoružanja na 75% od “osnovnog nivoa”, a Hrvatska i Bosna i Hercegovina na 30%.⁶⁸⁹ Iako su definisani Dejtonskim sporazumom, ovi procenti dalje su specifikovani Sporazumom iz Firence tako što je postavljeno precizno numeričko ograničenje za svaku od pet kategorija konvencionalnog naoružanja. Svaki višak naoružanja imao je biti uništen, konvertovan za civilnu upotrebu ili izvezen.

Kako bi se osiguralo poštovanje ovih odredbi, Sporazum je predvideo sistem verifikacije kroz obavezu međusobnog obaveštavanja, razmene podataka i intruzivni režim inspekcije. Predviđeno je da se informacije o vojnim efektivima u pomenutih pet kategorija naoružanja razmenjuju jednom godišnje i to najkasnije do 15. decembra. Sve strane stekle su “pravo i obavezu da u oblasti primene sporazuma sprovode inspekcije” (Član 9, sekcija 1) sa ciljem da se verifikuje i nadgleda poštovanje i sprovođenje sporazuma. Strane potpisnice osnovale su i Pod-regionalnu savetodavnu komisiju (SRCC) koja se sastoji od predstavnika svih država koje jedine imaju pravo glasa kao i ličnog predstavnika (PR) predsedavajućeg OEBS odnosno predstavnika kontakt grupe koji učestvuju u svojstvu svedoka.⁶⁹⁰ Radi se o ključnom telu u kome se donose odluke, nadzire implementacija sporazuma i posreduje između strana ukoliko među njima postoji spor oko nekog pitanja. Sve do 2008. godine SRCC se po pravilu sastajala 3 puta godišnje, a nakon toga dva puta. Predstavljanje SRCC je do 1999. godine vršio PR, a sastanci su se odvijali u Beču. Od 1999. godine, predsedavanje su preuzele države potpisnice a sastanci se odvijaju u regionu. Predsedavanje SRCC se rotira po abecednom redu, a odluke se donose konsenzusom svih članica. Tokom sastanka SRCC održanog u Firenci 2006. godine, osnovana je Trajna radna grupa sa zadatkom da priprema

---

⁶⁸⁸ Ova razmera bila je definisana u odnosu na veličinu stanovništva strana potpisnica.

⁶⁸⁹ Unutar Bosne i Hercegovine, razmera između dva entiteta Federacije i Republike Srpske, bila je 2:1. Član 4, sekcija 3, odredba 5.

⁶⁹⁰ SRCC- Sub-regional Consultative Commission. PR- Personal Representative

dnevni red SRCC i razjašnjava eventualne nedoumice u vezi sa njegovim operativnim radom.

Na posletku, strane su se takođe Sporazumom dogovorile da sazivaju Pregledne konferencije barem jednom u dve godine u Beču. Posebno važnu ulogu već tokom petomesečnih pregovora koji su usledili nakon potpisivanja Dejtonskog sporazuma, a posebno nakon potpisivanja Sporazuma iz Firence imao i lični predstavnik predsedavajućeg OEBS. Njegova uloga se odnosila pre svega na staranje da sporazum bude sproveden, posredovanje između strana u slučaju spora, obuku inspektora, organizaciju preglednih konferencija itd. Lični predstavnik na raspolaganju ima i kancelariju u kojoj pored sekretara učestvuju i predstavnici država. Sada kada su osnovni principi Sporazuma iz Firence izneti, rad se okreće procesu njegove implementacije.

Implementacija

Već tokom prvih 16 meseci tokom “faze redukcije” strane su umanjile svoje arsenale za 6,580 komada naoružanja i dostigle ograničenja koja su dogovorena sporazumom. Tako su odredbe člana 4 Dejtonskog sporazuma koje su se ticale regionalne ravnoteže snaga bile u potpunosti sprovedene već do novembra 1997.⁶⁹¹ Uprkos tome, strane potpisnice su odlučile da nastave da sprovode dalje redukcije i razmenu informacija, budući da je to vodilo održavanju poverenja, povećanju transparentnosti i stabilnosti među državama na Zapadnom Balkanu. Tokom narednih 15 godina, učinjeno je dodatnih 2,500 redukcija.⁶⁹² Od 1995. do 2008. učinjeno je preko 600 inspekcija u kojima je učestvovalo preko 1000 pomoćnika iz 29 država članica OEBS. Tokom 2006. godine, Sporazum iz Firence je izmenjen kako bi se prilagodio uspostavljanju jedinstvenog ministarstva odbrane u Bosni i Hercegovini do kojeg je došlo u decembru 2005. Kada je Crna Gora postala nezavisna država, sporazum je ponovo prilagođen i nova ograničenja su uvedena i to 67% od “osnovnog nivoa” za Srbiju i 8% za Crnu Goru.⁶⁹³

Još jedno važno obeležje implementacije Sporazuma iz Firence predstavlja postepeni transfer vlasništva nad čitavim procesom od međunarodne zajednice ka stranama

---

⁶⁹¹ Heinz Dieter Jopp, “Regional Arms Control in Europe: The Arms Control Agreement under the Dayton Agreement (Mid-1997 until Mid-1999)”, in Institute for Peace Research and Security Policy at the University of Hamburg (ed.), OSCE Yearbook 1999, Baden-Baden 2000, p. 344.

⁶⁹² Article IV, www.osce.org/item/43725 (pristupljeno 7. decembra 2012.)

⁶⁹³ Ibid.

potpisnicama. Države iz regiona su već u decembru 1998. preuzele od OEBS odgovornost za predjedavanjem SRCC.⁶⁹⁴ Deceniju kasnije, strane su istakle svoju spremnost da ojačaju regionalno vlasništvo nad sporazumom što je u potpunosti bilo u skladu sa širim regionalnim trendom. U junu 2009. lični predstavnik OEBS za Sporazum iz Firence predložio je višegodišnji plan za transfer tehničkih i administrativnih ovlašćenja na strane potpisnice (“Plan vlasništva”). Prva faza ovog plana, koja je završena 2011. godine, sastojala se od prenošenja na države regiona tehničkih funkcija koje su pre toga obavljali lični predstavnik i misija OEBS u Bosni i Hercegovini. Među ove tehničke funkcije spadaju na primer formulisanje inspeksijskih planova, nadzor nad rezultatima, godišnje razmene podataka, prevodilačka i administrativna podrška itd. Druga faza, koja će obuhvatiti razvoj pune autonomije strana potpisnica u implementaciji sporazuma, predviđena je da se okonča do 2014. godine.

Iako se proces implementacije može smatrati uspešnim, on je u nekoliko navrata bio opterećen manjim izazovima. Najpre, tokom inicijalne “redukcijske faze” nije uvek među stranama postojalo razumevanje oko metodologije izračunavanja količine raspoloživog naoružanja. Postojali su i drugi izazovi koji su se ticali definisanja deklariranih lokacija i objekata inspekcije, razvoja Dokumenta za razmenu informacija, određivanja tačke ulaska i izlaska itd. Ovi izazovi bili su prevaziđeni uz pomoć spoljnih stručnjaka i OEBS kao medijatora. Drugi problem se pojavio tokom Kosovskog rata kada je Vlada SRJ suspendovala dejstvo sporazuma na svojoj teritoriji u aprilu 1999. godine. Iako druge potpisnice nikad nisu prihvatile ovaj čin, one su se neformalno dogovorile da odlože planirane aktivnosti sve dok traje oružani sukob.⁶⁹⁵ SRJ je već u julu 1999. godine obnovila poštovanje sporazuma, samo mesec dana nakon završetka rata i povlačenja sa Kosova i Metohije prema rezoluciji SBUN 1244 i Kumanovskog vojno-tehničkog sporazuma.⁶⁹⁶ Nezavisnost Crne Gore iz 2006. godine nije se negativno odrazila na sprovođenje sporazuma koji je tim povodom bio izmenjen kako bi se prilagodio novoj realnosti. Briga je postojala i da će proglašenje nezavisnosti Kosova u februaru 2008. godine takođe negativno uticati na implementaciju sporazuma. Ipak, već tokom 40. Sastanka SRCC, koji je bio održan u martu 2008. godine, bilo je jasno da će

---

⁶⁹⁴ Heinz Dieter Jopp, “Regional Arms Control in Europe: The Arms Control Agreement under the Dayton Agreement (Mid-1997 until Mid-1999)”, p. 344.

⁶⁹⁵ Isto, p. 345.

⁶⁹⁶ Wade Boese, “Belgrade to abide by Sub-regional Arms Control Agreement”,

implementacija biti nastavljena bez ikakvih problema.⁶⁹⁷ Sve ukupno, Sporazum iz Firence može se smatrati velikim uspehom. Radi se o jednom od najuspešnijih režima za kontrolu naoružanja koji je ikada uspostavljen. Iako to može paradoksalno delovati, ovaj režim je daleko uspešniji od Sporazuma CFE koji je poslužio kao njegov model. Kako je ovo moguće objasniti?

Najpre, između Sporazuma iz Firence i Sporazuma CFE postoji niz razlika koje treba imati u vidu. Najpre, Sporazum CFE je nastao pred sam kraj Hladnog rata kao sredstvo prevencije sukoba, dok je Sporazum iz Firence nastao nakon rata u Bosni i Hrvatskoj kao sredstvo post-konfliktne rekonstrukcije. Osim toga, Sporazum iz Firence obuhvata artiljeriju od 75 mm i više, dok je donja granica kod Sporazuma CFE kalibar od 100 mm. Dalje, Sporazum iz Firence su potpisale države, a Sporazum CFE je potpisan 1990. godine između blokova. Konačno, za razliku od CFE, Sporazum iz Firence ne predviđa multinacionalne inspekcije kao ni limitacione geografske zone. Ipak, ništa od gore navedenog ne može da objasni toliku razliku u uspehu jednog i neuspehu drugog sporazuma. Zbog toga je potrebno okrenuti se geopolitičkim okolnostima koje su u jednom slučaju pomogle a u drugom odmogle sprovođenje sporazuma.

Najpre, za razliku od CFE, čija se implementacija odvija u uslovima međunarodne anarhije, implementacija Sporazuma iz Firence se odvija u uslovima hijerarhije. Nakon 1999. godine, državama u regionu je de facto oduzet monopol nad legitimnom upotrebom sile u međudržavnim odnosima. U takvom kontekstu, pod-regionalni režim kontrole naoružanja na Zapadnom Balkanu bio je “nastavak vojne intervencije drugim sredstvima”.⁶⁹⁸ Prisustvo NATO trupa na terenu, predstavljalo je snažan faktor odvratanja svakog revizionizma ili rešavanja konflikta silom između država na Zapadnom Balkanu. Političko-ekonomski prekrivač EU dodatno je umanjio značaj vojne sile kao sredstva regionalne politike na Zapadnom Balkanu. U takvim okolnostima, marginalna strateška vrednost konvencionalnog naoružanja je za države u regionu drastično opala što ni približno nije slučaj u odnosima Zapada i Rusije. Drugo, međunarodni akteri poput OEBS, kontakt grupe i NATO snažno su

---

⁶⁹⁷ Prema procurelim depešama SAD: “Malo se govorilo o političkim pitanjima kao što je pad Vlade u Srbiji i Makedoniji, ili kosovska nezavisnost” 08USOSCE74: DAYTON ARTICLE IV: 40th SRCC IS QUIET BUT BUSY, March 2008, Dostupno na: <http://www.leakoverflow.com/questions/495787/08usosce74-dayton-article-iv-40th-srcc-is-quiet-but-busy> (pristupljeno 7. decembra 2012.).

⁶⁹⁸ Jean Carlo, “Arms Control in Transition: building a new Security Order” in Ian Anthony and Adam Daniel Rotfield (eds.) A future Arms Control Agenda: Proceedings of Nobel Symposium 118, SIPRI, Stockholm, 1999, p.126.

nadzirali pod-regionalni režim kontrole konvencionalnog naoružanja na Zapadnom Balkanu tokom poslednjih 17 godina. Oni su ponudili neophodno znanje, pre svega tekovine sporazuma CFE ali i finansijsku odnosno administrativnu podršku za implementaciju Sporazuma iz Firence. Posebno važnu ulogu u tom smislu su imali NATO škola u Obergamergau/Nemačka kao i eksperti iz RACVIAC. Kako brigadni general Konstanco Perioti, Lični predstavnik OEBS predsedavajućeg kaže:

„ Naravno, jedan od razloga zbog koga je Dejtonski mirovni sporazum, a posebno njegov deo koji se tiče kontrole naoružanja, doživeo uspeh jeste činjenica da je međunarodna zajednica stajala čvrsto iza celog procesa kao i da strane, u oblikovanju budućnosti regiona, nisu bile prepuštene same sebi.“⁶⁹⁹

Treće, napredak u implementaciji bio je snažno vezan za politiku uslovljavanja EU i NATO. Sve države regiona su kao svoj spoljno-politički prioritet postavile članstvo u EU i NATO (sa izuzetkom Srbije). Smanjenje suvišnog naoružanja one su shvatale kao politički bezbolnu i strateški irelevantnu cenu evroatlantskih integracija. Sve ovo je izostalo u odnosima Zapada i Rusije. Četvrto, za razliku od Sporazuma CFE koji je ratifikovalo 30 država, u Sporazumu iz Firence učestvuje daleko manji broj strana - samo četiri. Što je manji broj potpisnica, manje je izražen i problem “kolektivne akcije”, odnosno opasnost da će neka od njih varati odnosno napustiti ili suspendovati sporazum. Na posletku, intruzivne inspekcije i razmena informacija omogućili su stranama institucionalizovani uvid u oružane snage susednih država. Države Zapadnog Balkana su takoreći dobile način da legitimno “špijuniraju” jedna drugu. Kao rezultat svega ovoga, bezbednosni, politički i ekonomski podsticaji strana da se pridržavaju svojih obaveza koje proizilaze iz sporazuma su bili daleko veći i jači nego eventualne prednosti koje su mogle da se steknu kroz varanje ili suspenziju. Kada je Sporazum CFE u pitanju, postojao je veći podsticaj za varanje. Rusija je 2007. godine prestala da razmenjuje informacije o svojim snagama ali je i dalje dobijala informacije o konvencionalnom naoružanju drugih potpisnica sporazuma. Čak i nakon novembra 2011. godine kada je Zapad prestao sa Rusijom da razmenjuje informacije Moskva je verovatno nastavila da dobija podatke o konvencionalnom naoružanju zapadnih država od svojih beloruskih saveznika. Ova situacija je neodrživa i ukoliko se Moskva ne vrati za pregovarački sto, pitanje je trenutka kada će Sporazum CFE biti proglašen i de jure mrtvim.

---

⁶⁹⁹ Report to the Permanent Council, Implementation of the Agreement on Sub-Regional Arms Control (Article IV, Annex 1-B, Dayton Peace Accords) 3 September 2009, Vienna, Brigadier General Costanzo PERIOTTO (Italian Army) Personal Representative of the OSCE Chairman-in-Office, p. 6.

Zaključak: izazovi konvencionalne kontrole naoružanja

Režim pod-regionalne kontrole konvencionalnog naoružanja na Zapadnom Balkanu se može smatrati velikim uspehom post-konfliktne obnove. Razumevanje njegovog uspeha može biti od koristi prilikom uspostavljanja sličnih režima u drugim regionima kao što su Kavkaz, Bliski istok ili Centralna Azija. Ipak, nekoliko važnih izazova se nalazi pred ovim režimom. Prvo, liberalna pretpostavka da će demokratizacija, liberalizacija i regionalna saradnja odagnati dugotrajne etničke sukobe prosto nije izdržala test vremena. Slabe države i zamrznuti konflikti u BIH, Makedoniji kao i na Kosovu i dalje imaju potencijal da uruše sve ono što je postignuto tokom poslednjih 17 godina, uključujući tu i Dejtonski mirovni sporazum. Pod-regionalni režim kontrole naoružanja nije uzrok mira na Zapadnom Balkanu već njegova posledica. Ukoliko bi se temelji regionalnog mira urušili, opravdano je pretpostaviti da bi ista sudbina zadesila i režim kontrole konvencionalnog naoružanja. Drugo, iako Evro-kriza nije zaustavila proces proširenja EU i NATO, ona je, kao što piše Dimitar Bečev, Zapadni Balkan pomerila “na najspoljašnjiji krug u Evropi u više brzina – na periferiju periferije”.⁷⁰⁰ Kao posledica toga, interesi Zapada i njegov uticaj na Zapadnom Balkanu su značajno oslabili. Sve ovo neće popraviti zdravstveno stanje regionalne saradnje. Treće, ukoliko je ključni razlog zbog kojeg je Sporazum iz Firence uspeo bila činjenica da region “nije prepušten samom sebi” onda se logično nameće zaključak da prenos punog vlasništva nad regionalnom kontrolom na države regiona, koji je trenutno u toku, sa sobom nosi određenu dozu rizika. Pretpostavka na kojoj počiva ovaj prenos jeste to da su se države u međuvremenu znatno promenile. One su sve uspostavile demokratske ustanove i iskazale su nameru da uđu u EU, a sa izuzetkom Srbije i u NATO. Kao takve, pretpostavka je da su se države regiona dovoljno socijalizovale u kulturi saradnje i postale sposobne da se brinu o miru i nakon što se međunarodni upravitelji povuku iz regiona. Ostaje da se vidi da li je ova optimistična pretpostavka ispravna.

Konačno, Sporazum iz Firence predstavlja režim modelovan po uzoru na Sporazum CFE. Nažalost, kao što je pokazano u tekstu, ovaj CFE se trenutno nalazi u veoma lošem stanju bez realnih izgleda da će u dogledno vreme biti oporavljen. Wolfgang Zelner piše čak

---

⁷⁰⁰ Dimitar Bečev, “The Periphery of the Periphery: The Western Balkans and the Euro Crisis”, London: ECFR, 2012, p.1.

da je “Sporazum o konvencionalnim snagama u Evropi skoro mrtav”.⁷⁰¹ Ukoliko NATO i Rusija ne pronađu način da ovaj sporazum vrate u život, šanse za preživljavanje njegovih regionalnih izdanaka sigurno se ne povećavaju. Ukratko, Sporazum iz Firence se pokazao kao izuzetna alatka za održavanje mira na Zapadnom Balkanu. Osim toga, on je preživeo mnoge izazove uključujući i rat 1999. godine, raspad SRJ 2006. i secesiju Kosova 2008. godine. Ipak, ukoliko aktuelna evro-kriza doatno poremeti ionako krhku posthladnoratovsku bezbednosnu arhitekturu u Evropi, na udaru će najpre biti njene najslabije strukture.

Podregionalna kontrola konvencionalnog naoružanja nije do sada bila predmet interesovanja akademske zajednice u Srbiji. Za ovaj uspešni režim saradnje bili su zainteresovani prevashodno odlučioici u Ministarstvu Odbrane kao i u Ministarstvu spoljnih poslova. Kao što je izneto u radu, za uspeh ovog režima u velikoj meri zaslužna je međunarodna zajednica pod čijim budnim okom se odvijao proces njegove implementacije. Međutim, budući da je u toku prenos vlasništva na države u regionu, građansko društvo će u budućnosti imati značajniju ulogu u nadzoru nad daljom implementacijom Sporazuma iz Firence. Zbog toga se javlja potreba da se i akademska zajednica u Srbiji uključi i razvije potencijale za nezavisno istraživanje konvencionalne kontrole naoružanja kako u regionu Zapadnog Balkana tako i šire, na čitavom evropskom kontinentu. Ovaj rad predstavlja prvi korak u tom pravcu.

Literatura:

Agreement on Sub-Regional Arms Control: Article IV, 14, June 1996.

Bechev, Dimitar, “The Periphery of the Periphery: The Western Balkans and the Euro Crisis”, London: ECFR, 2012.

Boese, Wade, “Russia Unflinching on CFE”, May 2008, http://www.armscontrol.org/act/2008_05/RussiaCFE (pristupljeno 9. decembra 2012.).

Boese, Wade, “Belgrade to abide by Sub-regional Arms Control Agreement” http://www.armscontrol.org/act/1999_07-08/belja99 (pristupljeno 7. decembra 2012.).

---

⁷⁰¹ Zellner Wolfgang “Conventional Arms Control in Europe: Is there a last chance?”, *Arms Control Today*, March 2012, http://www.armscontrol.org/act/2012_03/Conventional_Arms_Control_in_Europe_Is_There_a_Last_Chance (pristupljeno 7. decembra 2012.)

Carlo, Jean, "Arms Control in Transition: building a new Security Order", pp.116-126 in Ian Anthony and Adam Daniel Rotfield (eds.) *A future Arms Control Agenda: Proceedings of Nobel Symposium 118*, SIPRI, Stockholm, 1999.

Jopp, Heinz Dieter, "Regional Arms Control in Europe: The Arms Control Agreement under the Dayton Agreement (Mid-1997 until Mid-1999)", in: Institute for Peace Research and Security Policy at the University of Hamburg (ed.), *OSCE Yearbook 1999*, Baden-Baden 2000, pp. 341-347.

Latinović, Branka, *Compendium on the Negotiations and Implementation of the Agreement on Sub-Regional arms Control (Article IV, Annex 1b, DPA)*. Draft 2, December 2008 (internal document).

McMahon, Patrice and Western, Jon, "The Death of Dayton", *Foreign Affairs*, September/October 2009, pp. 69 -83.

Report to the Permanent Council, Implementation of the Agreement on Sub-Regional Arms Control (Article IV, Annex 1-B, Dayton Peace Accords) 3 September 2009, Vienna, Brigadier General Costanzo PERIOTTO (Italian Army) Personal Representative of the OSCE Chairman-in-Office.

The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina (Dayton Peace Agreement), 14 December, 1995.

US Mission to OSCE, Cable 08USOSCE74 sent to the US Secretary of State on 21/3/2008, "Dayton Article IV: 40th SRCC is quiet but busy", <http://wikileaks.org/cable/2008/03/08USOSCE74.html> (pristupljeno 7. decembra 2012.)

Zellner, Wolfgang, "Conventional Arms Control in Europe: Is there a last chance?", *Arms Control Today*, March 2012, http://www.armscontrol.org/act/2012_03/Conventional_Arms_Control_in_Europe_Is_There_a_Last_Chance (pristupljeno 7. decembra 2012.)